

Egy régi görög család

A múlt századi Budapest görög származású családjai közül az egyik legtekintélyesebb a *Lyka*-család volt. Történetük több mint két évszázadot ölel át, s leszármazottaik ma is köztünk élnek. A dinasztia alapító Lyka Demeter 1737-ben született Észak-Görögországban, Moschopolisban (ma Voskopolje, Dél-Albánia). Neve arra enged következtetni, hogy vlach (más szóval „arumán” vagy „cincár”) nemzetiségű volt. A vlachok egy újlatin nyelvet beszélő balkáni román népcsoport. Számuk kb. 350 ezer, többségük Észak-Ipiroszban és Makedóniában él. Orthodox vallásúak, kultúrájuk, szokásaik a görögök közé sorolják őket és gyakran nemcsak az idegenek, de ők maguk is görögnek tekintették magukat.

A XVIII. század közepén nagy számban érkeztek Magyarországra a többi görög kereskedővel együtt. A legnagyobb létszámú vlach közösség Pesten alakult ki, ahol a később létrejött orthodox egyházközséget is görög-vlach egyházközségnek nevezték.

Ismeretlen, hogy pontosan mikor telepedett le Lyka Demeter Magyarországon. A legvalószínűbb időpont az 1769. év, amikor albán hordák felégették és elpusztították a gazdag és virágzó Moschopoliszt. A város lakossága a Habsburg Birodalom országaiba, főleg Magyarországra menekült. Lyka Demeter kereskedelemmel foglalkozott, szövetekkel és bőrökkel kereskedett, ugyanakkor tevékeny tagja volt a görög közösségnek. A fennmaradt dokumentumok szerint 1789-ben Lyka Demeter is aláírta azt a kérvényt, melyben a pesti görögök és vlachok a Helytartótanácsnál kérvényezték, hogy saját templomot építhessenek. Feleséget szintén vlach családból választott magának, *Gozsdu* Juliannát, aki harmincegy évvel volt fiatalabb nála. Házasságukból több gyermek született, köztük 1800-ban Anasztáz, 1802-ben Sophia. Sophiáról jelenleg csupán annyi ismeretes, hogy végrendeletében 50 000 forintot hagyományozott a pesti görög közösségre.

Valószínűleg Demeter fia, vagy közeli rokona (unokaöccse?) lehetett a miskolci Lyka („alias Lykovsky”) Pál András kereskedő is, aki 1846-ban pesti polgárjogot nyert. A dinasztia megalapítója magas kort ért meg, nyolcvankét éves korában, 1819-ben hunyt el.

Legsikeresebb fia, Anasztáz üzletember volt (előbb lengyelországi, varsói vállalkozásokban volt érdekelt, bórkereskedelemmel foglalkozott, majd visszatért Magyarországra, Pestre, ahol bórgyárat alapított. 1830-ban felvették a pesti, 1833-ban a budai polgárok közé, tekintélyes emberré vált. Fölös tőkéjét főleg házingatlanokba fektette, az akkor épülő Újlipótvárosban (a mai V. kerület északi része). Saját maga részére 1844-ben a Színházter (Vörösmarty

Lyka Demeter

tér) és a Harmincad utca sarkán a neves építésszel *Hild* Józseffel egy kis háromemeletes palotát építtetett, melyet több mint száz évig utódai laktak. A szomszédos házak szintén görög tulajdonban voltak, a tér keleti oldalán *Nákó* Kristóf és *Sina* György lakott. A Lyka-házzal szemben lévő telken egykor a Harmincadvámhivatal épülete állt. Mikor 1859-ben a vámházat lebontották, a telket négy részre osztva elárverezték, hogy a bevételből felépíthessék a Vigadót. Az egyik résztelket, a József nádor tér és a Dorottyia utca sarkán lévő, mintegy nyolcvanezer forintért (mai értéken kb. százmillió forintért) Lyka Anasztáz vette meg, ahol újabb házat építtetett. A többi telket egy szabómester, egy sebészprofesszor és egy bank vásárolta meg. El is nevezték a pestiek az új háztömböt a „Vágók Háztömbjének”, mivel mindegyik tulajdonos „vág” valamit (ki bőrt, ki betéteseket, és így tovább...). Többszöri átépítés után e háztömbben található ma a Gerbeaud cukrászda.

Lyka Anasztáz érdekes módon akarta megörökíteni emlékezetét. 1847-ben nagyobb összeget ajánlott fel közcélokra a városi tanácsnak, cserébe csupán annyit kért, hogy róla nevezzék el a Színházteret. Terve – mint tudjuk – nem sikerült, az ajánlatot a tanács visszautasította.

Lyka Anasztáz első feleségét Lengyelországból hozta magával, ő azonban korán meghalt. Egyetlen gyermekük született, György. Második felesége *Portofelio* Mária volt, bórgyára vezetőjének legkisebb leánya. Hét gyermekük született: Demeter, Katalin, Miklós, Emil, István, Sándor és Julianna. Anasztáz 1871-ben hunyt el, felesége négy évvel később. Utódaira tizenöt pesti bérpalotát hagyott, végrendeletében azonban kikötötte, hogy a négy háznak puszt

tán a hasznát élvezhetik, a tulajdonjogok a megszületendő törvényes unokákat illetik.

Anasztáz első feleségétől született fia, György Budatétényben élt. Idősebb korában házasságon kívül született egy lánya, Lenke, akit György halála után (1904-ben) Emil Adoptált.

Lyka Anasztáz második házasságából származó gyermekei közül a legidősebb, Demeter földbirtokos lett, a Fejér megyei Pázmádon megvásárolta a neves görög bankár, Sina báró kastélyát (jelenleg iskola), és az ahhoz tartozó birtokon gazdálkodott. Arisztokrata hölgyet vett feleségül, báró *Podmaniczky* Elmát, de gyermekük nem született. Magasra emelkedett a társadalmi ranglétrán, országgyűlési képviselő lett, lovagi címet kapott. Testvéreivel nem tartott fenn jó viszonyt, előfordult, hogy azok leveleit felbontatlanul visszaküldte, mivel azok a címzésben nem „Méltóságos Lyka Demeter úrnak” nevezték... 1938-ban halt meg.

A második fiú, Lyka Miklós 1858-ban született Budapesten. Elvégezte a jogi egyetemet, egy ideig Pest megye közigazgatási szolgálatában állt, majd jövedelmeiből élt a Harmincad utcai házban. Tevékenyen részt vett a pesti görög közösség életében, *Agorasztó* Péter elnök mellett a közösség elnökhelyettese volt, továbbá a magyarországi orthodox egyház alapítványi főgondnoka. Tagja volt a Magyar Görög Kereskedelmi Kamarának, irodalmi és művészeti társaságoknak. Patronálta a tudományos pályája elején álló ifjú *Teleki* Pált, Magyarország későbbi miniszterelnökét, aki mindig hálával gondolt rá.

Lyka Miklós nagylelkű adománya tette lehetővé a Petőfi téri Görög templom restaurálását is 1930-ban. Agglegényként, nyolcvannégy éves korában halt meg, 1942-ben. Miklós erősen kötődött az orthodox valláshoz. 1900-ban Sándor öccsének két ikont festett *Krizosztomosz* szentképfestővel az athos-i Kariesben. Ez a két ikon (melyek Szent Györgyöt és Szent Sándort ábrázolják) a régi magyarországi görög diaszpóra egyik utolsó egyházművészeti emléke.

A harmadik fiú, Emil Tatán majd Budapesten élt örökbefogadott unokahúgával, Lenkével. Művész hajlamú ember volt, verseket is írt. Utód nélkül 1950-ben hunyt el.

A legkisebb leány, Julianna szintén arisztokratához ment feleségül, *de Pont* Alfonz báróhoz, de nekik sem született gyermekük. 1940-ig élt.

Lyka Anasztáz legidősebb lánya, Katalin, 1856-ban született. Huszonhét éves korában nőül ment a földbirtokos *Márffy* Bélához és a Somogy megyei Hencsén telepedtek le. Öt gyermekük született, (három leány és két fiú) köztük 1898-ban Elemér. *Márffy* Elemér Hencsén gazdálkodott, majd a második világháború után kivándorolt a dél-afrikai Zimbabwe-be. Gyermekei, Gabriella és László, a legidősebb Lyka-leszármazottak, jelenleg Budapesten és Zimbabwe-ben élnek.

Haupt Erik

(A **KAIOPENIO** nyomán)

A Lyka és a Márffy család. Balról a második Lyka Júlia, az ötödik Katalin, mögötte Lyka Miklós